ליורשו פשיטא לפטור את אשתו מן היבום אצטריכא ליה הא נמי תנינא [א]מי שאמר בשעת מיתתו יש לי בנים נאמן [א]יש לי אחים אינו נאמן התם דלא מוחזק לן באח הכא [ב]אף על גב דמוחזק ליה באח אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל מפני מה אמרו זה בני נאמן הואיל ובעל שאמר גרשתי את אשתי נאמן [ב]א"ר יוסף מריה דאברהם תלי תניא בדלא תניא אלא אי אתמר הכי איתמר (א) א"ר יהודה אמר שמואל מפני מה אמרו זה בני נאמן הואיל ובידו לגרשה אמר רב יוסף השתא דאמרת אמרינן הואיל בעל שאמר גרשתי את אשתי נאמן הואיל ובידו לגרשה [ג]כי אתא רב יצחק בר יוסף אמר רבי יוחנן בעל שאמר גרשתי את אשתי [ג]אינו נאמן [ד]מנפח רב ששת בידיה אזל ליה הואיל דרב יוסף איני והא [ה]א"ר חייא בר אבין אמר רבי יוחנן בעל שאמר גרשתי את אשתי נאמן לא קשיא כאן למפרע כאן להבא איבעיא להו אמר למפרע מהו להימוניה להבא מי פלגינן דבורא או לא פלגינן דבורא רב מארי ורב זביד חד אמר פלגינן וחד אמר לא פלגינן מאי שנא מדרבא [ו]דאמר רבא [ד]איש פלוני בא על אשתי הוא ואחר מצטרפין להורגו ולא להורגה בתרי גופי פלגינן בחד גופא לא פלגינן

ההוא

ליורשו פשיטא. דמגו דאי בעי יהיב ליה במתנה כי אמר נמי בני הוא ויירשני נאמן. ואי משום נכסים הבאים לאחר מיכן אתא לאשמועינן דאע"ג דאין יכול להקנותן נאמן הא לאו מלתא היא דודאי אינו נאמן דהא ליכא למימר מגו ואע"ג דדרשינן לעיל (דף קכז:) יכיר [דברים כא] בצריך היכרא ואוקמינן דהאב נאמן אפילו לנכסים הבאים לאחר מיכן אי נמי שנפלו לו כשהוא גוסס ה"מ גבי חלק בכורה דידעינן שהוא בנו אך אינו ידוע אם בכור הוא אם לאו ואתא קרא למימר דכיון דידעינן דבנו הוא נאמן לומר בכורי הוא אבל היכא דלא ידעינן אי בנו הוא אי לאו לא מהימנינן ליה אלא לנכסים שיש לו עכשיו משום דאיכא למימר מגו: **לפטור אשתו מן היבום אצטריכא ליה.** למתניתין למיתני האומר זה בני נאמן דסד"א לא תנשא לשוק בלא חליצה כדלקמן: **הא נמי תנינא.** בקדושין פרק האומר: **בשעת מיתתו.** אורחא דמלתא נקט: **יש לי בנים.** ואין אשתו זקוקה ליבם נאמן ותנשא לשוק. ולקמיה מוקי לה בדלא מוחזק לן לא באחי ולא בבני: **יש לי אחין.** וזקוקה ליבם: **אינו נאמן.** לאסרה וטעמא מפרשי' לקמיה: **ומשני התם דלא מוחזק לן.** האי גברא בשעת מיתה לא באחי ולא בבני וקיימא הך אתתא בחזקת שאינה זקוקה ליבם דספק ספיקא הוא שמא יש לו בנים ואת"ל אין לו שמא גם אחין אין לו ומותרת לשוק דהכי מוקמי' לה התם בקדושין [סד.] משום דבעי לאוקמה אפי' כר' נתן דאמר נאמן לאסרה שאם אמר יש לי אחין נאמן והויא דר' נתן מוקמינן לה התם כמוחזק לן דאית ליה אחי ולא מוחזק לן בבני אבל מתני' דהתם דקתני יש לי בנים נאמן יש לי אחים אינו נאמן כדלא מוחזק לן לא באחי ולא בבני כדפרישית הלכך אמר יש לי בנים אחזקה קמייתא הוא דמוקי לה הלכך נאמן וה"מ דאפי' אי אתי אח לאמר מכאן ואמר אחוהי דמיתנא הוינא (ב) לא כל כמיניה דלהאי דבוריה [ז][לאחזוקי] לחזקה אמר יש לי אחין ואין לי בנים לאו כל כמיניה דמפיק לה מחזקה: **הכא.** אתי לאשמועינן דאע"ג דמוחזק לן בגויה דאית ליה אחי חזקה בעלמא °בלא עדים אפ"ה אי אמר זה בני נאמן לפטרה מיבום וכדמפרש טעמא לקמן מגו דאי בעי פטר לה בגט והלכך מה לו לשקר דסד"א לא אתי מה לי לשקר ומרע ליה לחזקה קמ"ל נאמן. והאי דקתני זה בני נאמן ה"ה דאי אמר יש לי בנים נאמן להתירה אלא משום סיפא אצטריך ליה למיתני זה אחי אינו נאמן לאשמועינן דלתת לו מחלקו הוא נאמן ולא לירש עם שאר אחין תנא נמי רישא זה בני ומיהו סיפא דקתני זה אחי אינו נאמן לא בהיתר ולא באיסור של שוק מיירי דהא ודאי אפי' שתק אסורה כיון דמוחזק לן באחי ולא בבני אלא לענין לירש עם אחיו קאמר דאינו נאמן א"נ איכא למימר דהכי קאמר האומר זה בני נאמן ואע"ג דמוחזק לן באחי זה אחי אינו נאמן לאסרה אם היא בחזקת מותרת כגון דלא מוחזק לן לא באחי ולא בבני: **הואיל ובעל שאמר גרשתי את אשתי נאמן.** והלכך מגו דאי בעי אמר גרשתי ותפטר מהיבום כי אמר נמי יש לי בנים נאמן. וטעמא דבעל שאמר גרשתי את אשתי נאמן היינו משום דאי בעי מגרש לה השתא בפנינו: **א"ר יוסף מריה דאברהם כו'.** רב יוסף חלה ושכח תלמודו כדאמרי' במסכת נדרים (דף מא.) ושמועות ששמע מרב יהודה רבו קודם חליו ועכשיו מתקשה בהן היה נותן אל לבו ותמה אם שמע כן והיה מתרגן מדעתו וה"ק רבש"ע אפשר ששמעתי מרב יהודה שינוי גדול כזה דתלי תניא המשנה דקתני זה בני נאמן תולה טעמא בדלא תניא בדבר שאינו במשנה ובברייתא הך דבעל שאמר גרשתי את אשתי דמימרא בעלמא היא וגם היא צריכה טעם אחר ותולה את העיקר בטפל לו: **אלא אי.** אמר לי רב יהודה הכי אמרה: **אמר שמואל הואיל ובידו לגרשה.** דמגו דאי בעי מגרש לה ופטר לה בגיטא מיבום כי אמר נמי זה בני נאמן. ה"ג אלא אי אתמר הכי אתמר אמר שמואל הואיל וכו': **בעל שאמר גרשתי את אשתי נאמן.** לפטרה מיבום: **אינו נאמן.** דאם איתא דגרשה קלא אית לה למלתא הלכך לא אמרי' מה לי לשקר במקום עדים דמי ומיהו כי אמר זה בני נאמן דהתם ודאי איכא למימר הואיל ובידו לגרשה: **מנפח בידיה.** דרך שחוק כאדם שמנפח קש מתחת ידיו ומשליכו לאבוד כלומר כזה הרוח שהלך כך אבד טעמו של רב יוסף: **הואיל דרב יוסף.** דאמר בעל שאמר גרשתיה. ומיהו הואיל דשמואל איתיה דהא ודאי מצי מגרש לה: **למפרע.** אם עמד לפנינו באחד באייר ואמר גרשתי את אשתי מאחד בניסן אינו נאמן להחזיקה כמו מגורשת למפרע שאם יבואו עדים אחרי כן שיאמרו אנו ראינו שזינתה בט"ו בניסן תדון בחנק כדין אשת איש דאין הבעל נאמן לעשותה מגורשת למפרע שהרי אין כאן מגו שהרי אינו יכול עכשיו באחד באייר לעשות לה גט שתתגרש בו למפרע מקודם זנות: **כאן להבא.** אם אמר גרשתי את אשתי סתם א"נ עכשיו גרשתי דאינו מעיד עליה למפרע ולא נפקא מינה אלא לפטרה מכאן ולהבא בין לזנות בין ליפטר מיבום וגם להנשא לכל מי שתרצה בחיי בעלה דמה לו לשקר הא אי בעי מגרש לה בפנינו ואכתי לא אזל לה הואיל דרב יוסף לגמרי דלהבא מיהא אמרינן הואיל: **איבעיא להו אמר למפרע מהו להימוניה להבא.** כלומר הא פשיטא לן דהיכא דאמר למפרע לא מהימן לגבי זנות דמפרע דהא ליכא מגו ואם אמר עכשיו גרשתי דלא נפקא מינה אלא להבא ודאי מהימנינן ליה דהא אי בעי מצי מגרש לה ומה לו לשקר אבל הא קמבעיא לן היכא דקאמר למפרע כלומר זה ל' יום שגרשתי את אשתי מהו להימוניה לפטרה מזנות דלהבא דגבי להבא איכא למימר מגו דמה לו לשקר לפטרה להבא בטענת גרושין דלמפרע הא אי בעי מצי מגרש לה השתא: **מי פלגינן דבורא.** דבמאי דאמר גרשתי מהימנינן ליה ותפטר אשתו מכאן ולהבא ובמאי דאמר זה ל' יום דהיינו למפרע לא מהימנינן ליה דליכא מגו: **או לא פלגינן דבורא.** אלא כיון דלא מהימנינן ליה בגירושי מפרע משום דאין בידו לעשות וליכא מגו נמצא שלא גירש אשתו למפרע והשתא נמי לא גירש דאיהו לא טעין אלא גירושי מפרע אנן טענינן ליה בתמיה. והלכך כל היכא דאמר בעל גרשתי אתמול לא מהימנינן ליה כלל דמגו דלא מהימן לגבי מפרע לא מהימן להבא דלא פלגינן דבורא ולא משכחת לה דמהימן אלא היכא דאמר סתמא גרשתי את אשתי א"נ עכשיו גרשתי את אשתי דמהימנינן אכוליה דבוריה דכיון דלא נפקא לן אמעשה דלשעבר כלל אלא אהנהו דלהבא מה לו לשקר הרי יכול לגרשה. כן נראה בעיני: **דאמר רבא.** בעל שאמר בפני ב"ד: **פלוני בא על אשתי הוא ואחר מצטרפין להורגו.** לבועל ולא להורגה דאצל אשתו פסול הוא לעדות אלמא פלגינן האי עדות דלבועל מהימן ולאשה לא מהימן: **בתרי גופי.** בועל ואשה פלגינן דלגבי בועל אנו מאמינין כל העדות: **בחד גופא.** למפרע ולהבא באשה אחת:

ההוא

ליורשו פשיטא. דאנכסים שנפלו לו כשהוא גוסס לא (ג) יהא נאמן אע"ג דלענין בכורה נאמן היינו משום שראוי ליורשו שהרי בידוע שהוא בנו אבל הכא דלא ידעינן אם הוא ראוי ליורשו או לא אינו נאמן: **הואיל** ובידו לגרשה. אע"ג דהאי מגו לא חשיבא שאם היה מגרשה היה פוסלה מן הכהונה והשתא שאומר זה בני לא פסיל לה מ"מ חשיב מגו לפטרה מיבם: **אזל** ליה הואיל דרב יוסף. ולא אמרינן הואיל ובידו לגרשה דס"ד השתא דאין נאמן לומר גרשתי אשתי עתה דאפי' להבא אין נאמן לומר גרשתי אשתי וא"ת א"כ מ"ט דמתני' דזה בני נאמן וי"ל דדוקא לענין שאמר גרשתי לא אמר מגו הואיל ובידו לגרשה משום דאם איתא דגרשה אית לה קלא ולכך אינו נאמן אבל זה בני נאמן כמגו דהואיל ובידו לגרשה דיכול להיות שיש לו בן ואין ידוע לעולם: **למפרע** אין נאמן. תימה דמאי קמ"ל פשיטא דאין נאמן לומר למפרע גרשתי אשתי שאם היה נאמן מה הועילו חכמים בתקנה שתקנו זמן בגיטין שלא יחפה על בת אחותו אם תזנה תחתיו (גיטין דף יז.) דלעולם יחפה שיאמר גרשתיה קודם הזנות ויהיה נאמן בשלמא למ"ד בסמוך דלא פלגינן דבורא אתי שפיר דאצטריך לאשמועינן דאפי' מכאן ולהבא אין נאמן כשאומר גרשתי מקודם אבל למ"ד פלגינן דבורא ונאמן מכאן ולהבא אלא למפרע דוקא אין נאמן קשה דמלתא דפשיטא היא: **פלוני** בא על אשתי. מילתיה דרבא היא בפ"ק דסנהדרין (דף י. ושם) וקאמר התם מהו דתימא אדם קרוב אצל עצמו אמרינן אבל אצל אשתו לא אמר קמ"ל וקשה לה"ר חיים דפשיטא הוא דאדם קרוב אצל אשתו כדתנן בזה בורר (שם דף כח:) ויש לומר דאף על גב דפסול לעדות הוא להעיד על אשתו כשאומר פלוני בא על אשתי הוה אמינא מתוך שנאמן על פלוני נאמן נמי עליה:

חזית

עין משפט נר מצוה

קכז א ב מיי' פ"ג מהל' יבום הלכה ב ועי' במ"מ ובלח"מ סמג עשין נג טוש"ע אה"ע סי' קנו סעיף ו:

קכח ג מיי' פי"ב מהל' גירושין הלכה ס סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קנב סעיף א:

קכט ד מיי' פי"ב מהל' עדות הל' ג ועי' בהשגות ובכ"מ סמג לאוין ריד טוש"ע חו"מ סי' לג סעיף כו:

◆

רבינו גרשום

יש לי בנים. במדינת הים: נאמן ומותרת אשתו להנשא: יש לי אחים אינו נאמן. לאוסרה לעלמא: התם. משום הכי איכא למימר דנאמן דלא מוחזק לן בגויה דאית ליה אח: הכא. במתני' אע"ג דאתחזק באחי ואיכא למימר משום הכי אמר זה בני דלא בעי דנפלה איתתיה קמייהו ליבום אפי' הכי נאמן: מריה דאברהם. מתמיה: תלי תניא בדלא תניא. דהא דקא תני במתני' האומר זה בני נאמן ושנויה היא תלי במימרא דהא דקאמר בעל שאמר גרשתי כו'. כלומר דלא תיהוי זקוקה ליבום מימרא בעלמא היא ולא משנה. והיכי תלי מימרא במשנה משום דרב יוסף חולה היה ושכח תלמודו באונס היה מתמיה בעצמו היאך תלה רב יהודה רבו תניא בדלא תניא. אלא ודאי לעולם לא אמר לי כי הא מלתא דלא תלה משנה במימר'. אלא הכי אתמר אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל כו' הואיל ובידו לגרשה. בפנינו דאינה זקוקה ליבם להכי אמר מתני' זה בני נאמן דאמרינן הואיל ובידו לגרשה ולפוטרה מה לו לשקר היכא דאמר זה בני וטעם של משנתנו משום הואיל הוא ולאו משום מימרא כשאמר בעל גירשתי דלא ידעי' דקושטא קאמר. אי לאו משום דאמרי' הואיל ובידו לגרשה לפנינו: והואיל וטעם משנתנו דבאומר זה בני [נאמן] משום האי טעמא הואיל ובידו לגרשה. בעל נמי שאמר גרשתי דנאמן מטעם דמשנתנו הואיל ובידו לגרשה: מנפח רב ששת. מפיח בידיה: אזל ליה הואיל דרב יוסף. דאמר הואיל ובידו לגרשה אינה עיקר השתא דרב יצחק ב"ר שמואל קתני דאינו נאמן: לא קשיא כאן למפרע כאן להבא. הכי פירושא אם זינתה אשתו ובתר הכי קאמר גירשתיה קודם שזינתה כדי לפוטרה ממיתה אין נאמן דאיכא למימר מחפה הוא עליה. אבל אם קודם שזינתה אמר גרשתי את אשתי נאמן. אבל הא מיבעיא לן זינתה למפרע ואחר כך אמר גירשתי וחזרה וזינתה אחר כך מהו להימוניה להבא. לזנות קמא אינו נאמן דאיכא למימר כדי לחפות עליה קאמר אבל מי מהימנינן ליה דאמרינן דבזנות שני כבר היתה פנויה הואיל ואמר קודם לכן גירשתי. א) אבל בזנות ראשון דשוב אמר גירשתי אינו נאמן. או לא פלגינן דבורא הואיל ואין נאמן מזנות ראשון דלחפות קאמר כך אינו נאמן לפוטרה משני: הוא. הבעל עצמו: ואחר. עד עמו: מצטרפין להורגו. לאותו נואף דהבעל רחוק הוא לגבי נואף ונאמן להעיד עליו עם עד שני: ואין מצטרפין להורגה. לאשתו דקרוב לאשתו

א) נראה דצ"ל ודוקא על זנות ראשון דשוב אמר וכו'

מסורת הש"ס

א) קידושין סד., ב) כתובות ג. שבת כב. [ערכין טו:], ג) [לקמן קלה. ע"ש], ד) [סנהדרין מג.], ה) [גיטין סד.], ו) סנהדרין י., ז) ס"א לאחזוקה.

◆

גליון הש"ס

רשב"ם ד"ה הכא בו' בלא עדים. תמוה לי הא בגרשתי דידעינן בודאי דהיתה מוחזקת בא"א ואפ"ה נאמן כמיגו דבידו לגרשה. וקצת יש לחלק דבגרשתי בכל רגע ורגע בידו לסלק החזקה דא"א ע"י גירושין אבל יש לי בנים דהוא ענין אחר שאין בידו אף דבידו לסלק החזקה ע"י גירושין מ"מ במה שמסלק ע"י יש לי בנים אינו נאמן. ודיוק דמ"מ אין ילפינן ממתני' דגרשתי נאמן הא שני ושני דמתני' רק בלא מוחזקת לאיסורה בעדים וצ"ע:

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' הכי איתמר אמר שמואל כצ"ל ותיבות אמר רב יהודה נמחק: (ב) רשב"ם ד"ה ומשני התם וכו' לאו כל כמיניה דלהאי דבוריה לאחזוקה. נ"ב פי' דבוריה דהאיך שאמר יש לי בנים: (ג) תוס' ד"ה ליורשו וכו' גוסס לא היה נאמן:

◆

מוסף רש"י

יש לי בנים. ואין אשתו זקוקה ליבם (קדושין סד.). יש לי אחים. זקוקה ליבם, והיא היתה עד הנה בחזקת שאינה זקוקה (שם). מריה דאברהם. לשון תמיה הוא (שבת כב.) תמה על דברי רבו ואמר מריה דאברהם מה זה היה לשמואל לומר כן, ועוד שחלה רב יוסף ושכח תלמודו ותוהא על דבריו הראשונים (כתובות ב.). מנפח רב ששת בידיה. כלומר רוח היא זה שאמרת (סנהדרין מג.). בעל שאמר גרשתי את אשתי נאמן. דמה לו לשקר הרי בידו לגרשה (גיטין סד.). להורגו ולא להורגה. לפי שקרוב הוא אצלה, ואע"ג דמהימנינן ליה כאחד מהעדים לגבי חבריה לא מהימנינן ליה לגבי אשתו, והיינו פלגינן דיבורא, דהא חד דיבורא הוא ולגבי האי מהימן ולא מהימן לגבי האי (סנהדרין י.).

◆

רבינו גרשום (המשך)

אלמא פלגינן דבורא לגבי נואף נאמן ולגבי אשתו אינו נאמן: ומשני נואף ואשתו תרי גופי ניהו. ומשום הכי פלגינן דבורא אבל בחד מלתא כי האי מלתא דלעיל דזינתה וזינתה לא פלגינן ואינו נאמן להבא הואיל ואינו נאמן למפרע